

kolo 350 učencev, Smlednik okolo 350 učencev, Poljane okolo 300 učencev, pa tudi le po enega učitelja, in tako bi šlo lahko con grazia še dalje, ker ravno nemamo na več krajih dovoljnega števila učnih sredstev v deželi, na več krajih ne zadostilnih šolskih poslopij, na več krajih pa kar nobenih šolskih poslopij.

Po statističnih datah taistega ministerstva je potreba učnih močij ta čas le s tretjino pokrita.

To pomanjkanje učiteljev se sicer po vseh deželah čuti, še boljše pa pri nas, ker ravno zaradi finančnih močij dežele in občin nij mogoče meriti se glede učiteljskih plač s sosednimi deželami. Zato nam žuga nevarnost, da se naši ljudski učitelji v druge dežele izseljujejo, da - si so bile v pretečenem letu učiteljska plače v deželnem zboru urejene.

Ali plača enega učitelja vendar ne znaša več kakor 400 gl., v drugih deželah pak so učiteljske plače višje.

G. R. govori dalje, da je Kranjsko z davki preobloženo, in da se v pretečenem letu na davkih odpisalo 69.547 gl. Potem govori tudi od drugih neprilicnost, katere je še le letos ministerstvo financ in pravosodja odpravilo, glede neenakomerne izpeljave štempelske postave pri izdelovanji izpiskov iz zemljiških knjig i. dr. Poslušajmo dalje g. R. samega :

Dovoljujem si, gospoda moja, poleg tega vam še nekoliko statističnih dat priobčiti, iz katerih se vidi, da naše občine za zdaj ne morejo vseh potrebnih šol ustanoviti, kakor jih novi čas zahteva.

Razen deželnih priklad, katere pri nas niso manjše, nego v drugih deželah, imamo tudi občinske priklade do 80, do 120, da celo do 130 per-centov.

(Dalje prih.)

Spomini na Dunaj in okolico.

Posnel po svojem dnevniku Josip Levičnik, ljudski učitelj.

(Dalje.)

Moje načelo:

Kar lepega vidiš, hvalevrednega slišiš, koristnega skusiš, zapiši! — Po tej poti otmeš maršalkaj pozabljivosti, in postaviš hkrati sam sebi stalni spominček po prišlovici latinaki: „*Litera scripta manet*“, ali po našem: „Zapisana čerka ostane“.

11. dan septembra. (Judovsko svetišče v Leopoldovem mestu in večerna bojža služba v taistem.) Zvedevši o sprelepi stavbini krasoti judovskega svetišča (sinagoge) v Leopoldovem mestu (Wällischgasse), ter o posebno lepem petju, ki se navadno ondi pri javni božji službi sliši, mikalo me je že dalj časa, prepričati se tudi o tem djansko. Nocoj, kot v petek, proti večeru napotilo se nas je mnogo tovarišev proti Leopoldovem mestu; kajti s solničnim zahodom pričenjajo men-

da Izraeliti že svoj praznik, t. j. saboto, z javno božjo službo, in kakor sem danes vidil, vsaj na Dunaji posebno lepo in spodbudno, pač marsikakemu katoličanu na osramotenje. Najpred naj vendar povem kaj o sprelepi stavbi. Edino, kar je pri njej obžalovati, je to, ker je preveč stisnjena med sosedna visoka poslopja; — v vsem drugem pa je arhitekt g. L. Förster postavil poslopje, ki mu bo delalo čast, dokler bo ono stalo. Pozidano v orientalskem (mauriškem) slogu, ter obrnjeno po judovsko-obrednem pravilu proti izhodu, je razdeljeno v tri oddelke, zmed katerih je srednji nekoliko vzvišen, in nosi verh sprednje strani ravno nad glavnim vhodom božje-zapovedni tabli. Že zunajnost te zgrade daje pričakovati kaj nenavadno sprelepega v znotranjih prostorih, in to pričakovanje bo najdel vsakikdo opravičeno, kdor se hoče vanjo potruditi. Storimo v duhu to tudi mi. Kakor sem že omenil, je razdeljeno svetišče v tri oddelke. Stranska imasta obadva dvojnate galerije (stranske kore) eno nad drugo, vse sprelepo in umetno iz vlitega železa narejeno ter vravnano za ženski spol, ki po obredovih pravilih mora biti v sinagogi ločen od moškega. Srednja ali glavna ladija nima oboka, ampak kot krov služi ji steklena streha, ki je razdeljena v tri oddeleke, v katere so vdelane umetne olupšave iz raznobarvne steklenine. Neizrečeno lepo se to k celoti svetišča podá. Akoravno dobiva ono skoz to že dovolj svetlobe raz višave, je vendar za večerno božjo službo priredjenih 500 plinovih lučic, ki arhitektoničnim olupšavam, zlatim dekoracijam po stropih stranskih ladij, ter raznoverstnim živobarvnim slikarijam po stenah dajó resnično tako čarovito blisčavo in lepoto, da skor ni izrečti. Orientaliskim pripovedkam iz „tisoč in ene noči“ bi se to primerjati smelo. Presvetišče zagernjeno je bilo z visokim, dragoceno z zlatom nadanim zagrinjalom, in pred taistem stalo je čvetero visocih svečnikov, 2 z dvanaajsterimi, 2 pa z sedmerimi gorečimi svečami. Ob sredi pred zagrinjalom imel je rabiner svoj molitevni pult in stol, prepeval svoje himne, in (če sem prav štel) šestnajstero njemu ob obeh straneh stoječih dečkov odpevalo mu je v izverstnem soglasji tako, kakor bi kaj enacega tu ne bil nikdar pričakoval. Božja služba je bila od vércév obilno obiskana, ki so pogosto zagnali pol-glasno molitev in žebranje. Edino, kar se mi je čudno zdelo, bilo je to, da so bili vsi in skoz ves čas obreda pokriti, kar smo posnemali, se ve, tudi mi nazoči tovariši. Vklub nastopivše noči smo ostali do sklepa obreda v sinagogi, kajti kaj enacega se ne vidi in tudi ne sliši ravno vsaki dan.

11. dan septembra. (Poslopje ogerske telesne straže (Leibgarde). Do l. 1848. so imele razna k Avstriji spadajoča kraljestva (za ogersko in lombardo-benečansko se vem dobro spominjati) pri cesarskem dvoru lastno telesno stražo. Vsled prežalostnih dogodeb onega leta v ravno imenovanih dveh kraljestvih pa bile so te straže razpušene. Naši

časi presukali so to reč zlasti na Ogerskem na boljše, toraj vpeljala se je ogerska zopet vnovič. Že 20. avgusta sem o pogrebu F. Z. M. Wernhardt-a videl nekoliko jako krepkih možakov te straže, ki so se odlikovali s svojo škerlatasto, obilno z zlatnino obšito obleko. Danes pak sem na sprehodu prišel ob zapadni strani Jožefovo-mestnega glazis-a do orjaškega poslopja, ki se ravno postavlja (ali vsaj čisto prenavlja), ter ima namen biti domovje ogerske telesne straže. Marsikaki madžarski velikaš, ako stoji v prvi versti bogatincev, nima enake palače, kot je ta sgrada; al na Dunaji hočejo menda pokazati svoj „mi smo mi“. Da ta narod na svojo čast mnogo morebiti (morebiti še preveč) derži, je že stara resnica, toraj tudi ne gleda mnogo na stroške, kjer gre za to, da se dela „veter“. Pa, — pustimo vsakemu svoje veselje, zlasti, ako sam plača. —

12 dan septembra. (Cerkev nezedinjenih starovercev (Gerkov). Cerkev Marije Snežnice. V dvorni kapeli (vnovič). Cerkev „Maria Hilf“ v okrogu tega imena. Cerkev sv. Lorenca „am Schottenfelde“. K. k. militärisch-geografisches Institut. Obhod okoli in okoli znotranjega mesta.) Ker se je bil jel čas mojega bivanja na Dunaji nekako hitro stekati, sem želel današnjo nedeljo (visoki praznik Marijnega Imena) ozirati se, kolikor nar več moč, po znamenitostih dunajskih. Prišel sem pri cerkvi nezedinjenih starovercev, ki stoji v znotranjem mestu, „am alten Fleischmarkt“, in je posvečena presvėti Trojici. Kar sem rekel o krasoti judoske sinagoge, da bo delala čast arhitektu Förster-u, dokler bo stala, to smem reči z vso pravico tudi o arhitektu Hansen-u, ki se je s tem delom zaslužil spričalo preumetnega bistroumja. Kakošno pravico na priznanje in vedno hvaležnost od strani svojih so-vércev ima pa še le g. baron Simon Sina, ki je čisto na lastne stroške dal pozidati to cerkev, in s tem si postavil sam že v življenju prekrasni spominek, ki bo na stoletja delal ime njegovo neumerljivo. Sicer je potisnjeno tudi to svetišče v tesni kraj (kakor sploh ves znotranji Dunaj kaže, kako so spredniki rili s svojimi poslopij eden do drugega); vendar pa je postavljeno také proti solncu, da človek njegovo lice lahko bolj natančno ogleda. In kakošno lice ima ono? Kar ti čisti bizantinski stavbeni zlog more predstaviti lepega, vidiš tu; temu pa je dodala še gibčna roka umetnega slikarja Karola Rahl nenavadne krasote. Kot krona služi licu impozantni zvonik z okroglato kapeljno streho.

Da se je pri postavljanji te cerkve ozir imel na starodavne, — morebiti perve kristjanske čase, kaže prostorna, nizka, od mnogih stebrov podperana lopa (Vestibul); marmelnaste stene pak in umetne slikarije po oboku pa pripravljajo že tu oko obiskovalčevu na dragocenosti, kateere ima občudovati v znotranjem svetišču. Marmelnasta tabla z gerškim in nemškimi napisom blizo vhoda ima nalogo, naznanjevati sedanjemu in

prihodnim rodovom velikodušno radodarnost barona Sina-ta kot postavljavca te prekrasne hiše Božje. Kar pa zadeva njeno znotranjo lepoto, si izposodim izraz za to od slovečega nemškega strokovnjaka, ki pravi: „die reiche innere Ausschmückung der Kirche erhebt dieses Gotteshaus zu einer der interessantesten Merkwürdigkeiten Wiens“. Kdor premnože, prezale in preumetne dunajske zidarije pozná, lahko potem vé, kaj si ima misliti o krasoti tega svetišča. Zelenkasti in rudečkasti marmelj pokriva njegove stranske stene; obok je preumetno slikan in bogato pozlačen; ob desni strani je postavljen dragoceni prestol in poleg taistega se nahaja dvoje velikih slik. Altar je sestavljen po staroverski šegi iz dveh oddelkov. Glavni pravi darilnik je za sprednjim (ki pa ne nosi nobenega kipa, ampak je narejen iz samih slik ali tabel) tako prikrit, da se v taistem le kaj malega skoz trojne vhode, ki peljajo od spredaj do njega, videti more. Vse pa, tako altarja, kakor tudi mašna oprava, kaže očitno, da kakor se pri zidanji, tako tudi pri omišljevanji ravno imenovanih stvari na visokost cene ni imel nikaki ozir, ampak da je berž ko ne veljalo geslo: naj velja, kar in kolikor hoče, da se le po lepoti in dragocenosti odlikuje. In se tudi! — Da se pri toliki skerblijivosti za povzdigo Božje službe tudi ne pušča v nemar cerkveno petje, je lahko verjetno; — vjema se resnično tudi popolnoma z vsem, kar se v tem svetišču sprelepo, prekrasno imenovati zamore. Ker (kakor mi je že od mojih prejšnjih popotvanj po Hervaškem znano) staroverska božja služba precej dolgo terpi, meni pa se je po programu naprej mudilo, sem svetišče pred skončanjem obreda zapustil v željah, gotovo še eno nedeljo priti, in sicer posebno zarad sprelepega petja. (Dalje prihodajic.)

Dopisi in novice.

Govor gosp. Wajšel-na,*) (Dalje.)

Iz tega tudi prihaja, da vspešni napredek, ki se išče in tirja v naših narodnih šolah, je v obnem oziru le »bela vrana«. Takih nezgod pak nismo krivi samo mi slovenski učitelji, zakopani v revščino od nog do glave, dobro so nam znane vse okoliščine na kmetih, kajti gledamo in skušamo vsaki dan, kako malo umejo naši kmetje ceniti šolo in nje nauk, kar kažejo s tem, da njih deca ne dohaja redno v šolo; krajno šolsko svetovalstvo ovira učitelja očitno, namesto vsled postave nadzorne za Istro dné 8. feb. 1869 §. 8. lit. a mu pomagati; višja šolska oblast prezira svoje dolžnosti s tem, da 21kratne prošnje »ad akta« vrže in revnim učiteljem za postavni dohodek ničesa vspešnega ne stori. Ozrmo se po naši tužni deželi istrski in slusajmo mile, da prežalostne glasove naših slovenskih in slovanskih sobratov učiteljev, ki britko tožujejo o slabem stanji svojem. Plače po 100, 150, 200 do 300 gl. pri dovolj veliki draginji ne zadostujejo za vsakdanji živež; kje pak še hočemo dobiti novcev, da si omislimo potrebne knjige, za lastni napredek? — Srenje in občine, kojih je sveta in postavna dolžnost, branijo se kategorično z vsemi štirmi omisliti šolam potrebnega orodja.

*) Glej zadnji list.